

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΒΙΒΛΙΟΤΗΚΗΣ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΕΠΕΑΕΚ

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ

Η βιβλιοκρισία είναι μια διαδικασία που αφορά την κριτική και την αξιολόγηση των βιβλίων. Ο σκοπός της είναι να βοηθήσει τον αναγνώστη να επιλέξει τα καλύτερα βιβλία ανάμεσα σε πολλές επιλογές. Η βιβλιοκρισία γίνεται από ειδικούς κριτές που έχουν εμπειρία και γνώση στον τομέα που αφορά το βιβλίο. Η διαδικασία της βιβλιοκρισίας περιλαμβάνει την ανάγνωση του βιβλίου, την ανάλυση του περιεχομένου, την αξιολόγηση της ποιότητας της γραφής, της δομής και της οργάνωσης του βιβλίου, καθώς και την εξέταση της σημασίας και της επίδρασης του βιβλίου στον χώρο που αφορά.

Η βιβλιοκρισία μπορεί να γίνει με διάφορους τρόπους, είτε με τη μορφή άρθρων σε περιοδικά, είτε με τη μορφή βίντεο, είτε με τη μορφή ηχηρών βιβλίων. Η βιβλιοκρισία είναι μια διαδικασία που μπορεί να βοηθήσει τον αναγνώστη να επιλέξει τα καλύτερα βιβλία ανάμεσα σε πολλές επιλογές. Η βιβλιοκρισία γίνεται από ειδικούς κριτές που έχουν εμπειρία και γνώση στον τομέα που αφορά το βιβλίο. Η διαδικασία της βιβλιοκρισίας περιλαμβάνει την ανάγνωση του βιβλίου, την ανάλυση του περιεχομένου, την αξιολόγηση της ποιότητας της γραφής, της δομής και της οργάνωσης του βιβλίου, καθώς και την εξέταση της σημασίας και της επίδρασης του βιβλίου στον χώρο που αφορά.

Η βιβλιοκρισία μπορεί να γίνει με διάφορους τρόπους, είτε με τη μορφή άρθρων σε περιοδικά, είτε με τη μορφή βίντεο, είτε με τη μορφή ηχηρών βιβλίων. Η βιβλιοκρισία είναι μια διαδικασία που μπορεί να βοηθήσει τον αναγνώστη να επιλέξει τα καλύτερα βιβλία ανάμεσα σε πολλές επιλογές. Η βιβλιοκρισία γίνεται από ειδικούς κριτές που έχουν εμπειρία και γνώση στον τομέα που αφορά το βιβλίο. Η διαδικασία της βιβλιοκρισίας περιλαμβάνει την ανάγνωση του βιβλίου, την ανάλυση του περιεχομένου, την αξιολόγηση της ποιότητας της γραφής, της δομής και της οργάνωσης του βιβλίου, καθώς και την εξέταση της σημασίας και της επίδρασης του βιβλίου στον χώρο που αφορά.

Η βιβλιοκρισία μπορεί να γίνει με διάφορους τρόπους, είτε με τη μορφή άρθρων σε περιοδικά, είτε με τη μορφή βίντεο, είτε με τη μορφή ηχηρών βιβλίων. Η βιβλιοκρισία είναι μια διαδικασία που μπορεί να βοηθήσει τον αναγνώστη να επιλέξει τα καλύτερα βιβλία ανάμεσα σε πολλές επιλογές. Η βιβλιοκρισία γίνεται από ειδικούς κριτές που έχουν εμπειρία και γνώση στον τομέα που αφορά το βιβλίο. Η διαδικασία της βιβλιοκρισίας περιλαμβάνει την ανάγνωση του βιβλίου, την ανάλυση του περιεχομένου, την αξιολόγηση της ποιότητας της γραφής, της δομής και της οργάνωσης του βιβλίου, καθώς και την εξέταση της σημασίας και της επίδρασης του βιβλίου στον χώρο που αφορά.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΝΟΥΤΣΟΣ

Σταμάτης Ν. Ἀλαχιώτης, *Ἡ πρόκληση τῶν γονιδίων*,

Ἀθήνα, «Καστανιώτης» 1999, σσ. 322.

Ἡ παρουσίαση ἑνὸς βιβλίου ἀνήκει στοὺς νοσοφανεῖς θεσμοὺς δημοσιότητας, μὲ προδρομικὴ μορφή τὰ φιλολογικὰ «σαλόνια» τῆς ἐποχῆς τοῦ Διαφωτισμοῦ. Οἱ θεσμοὶ αὐτοί, ἰδίως στὶς μέρες μας, ἀπὸ ἀξίως χρήσης ἢ «αὐταξίες» καταντοῦν ὀχήματα γιὰ τὴν προβολὴ ἀξιῶν ἐκμετάλλευσης. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ νσωτερικὴ ἐποχὴ, ὅπως ἀναδύθηκε κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνες στὴν εὐρωπαϊκὴ σκηνή, ἐγκαθίδρυσε τοὺς θεσμοὺς δημοσιότητας στὸ κέντρο τῆς «ἀγορᾶς», ἡ ὁποία θὰ πρέπει νὰ ἐκληφθεῖ ὡς συμπύκνωση οἰκονομικῶν, πολιτικῶν καὶ πολιτιστικῶν σχέσεων. Ἄν βέβαια ἡ ἀπόλυτη προτεραιότητα τοῦ οἰκονομικοῦ πεδίου, μέσω τοῦ marketing τῶν βιβλίων ἢ τῆς «βιβλιοπαραγωγῆς» ποὺ καταχωρίζεται μὲ εἰδικούς δεῖκτες, ἀναδεικνύει τὴν ἐμπορευματοποίηση τῶν πάντων σὲ πρώτη «ἀξία», μπορεῖ ἀντίθετα νὰ ἀνυρεθοῦν ἀντισώματα γιὰ τὴ σθεναρὴ ἀπόκρουση μιᾶς τέτοιας πρακτικῆς.

Στὴν ἀποψινὴ ἐπιστημονικὴ ἐκδήλωση - ἀρχίζω μὲ τὴ μνεία αὐτῶν τῶν ἀντισωμάτων - οἰκοδεσπότες εἶναι ὁ «Πνευματικὸς Ὅμιλος Κῶων Ὁ.Φιλητᾶς» καὶ φορεῖς τῆς τοπικῆς κοινωνίας, ἡ Ἐπαρχιακὴ Ἐπιτροπὴ Πολιτισμοῦ καὶ ὁ Δῆμος Δικαίου. Ὁ Ὅμιλος ἀπὸ τὸ 1976 ὡς σήμερα ἔχει μιὰ διαρκὴ δρῶσα παρουσία, ὡς ἐναλλακτικὸς θεσμὸς ποὺ φέρνει τὴ σφραγίδα καὶ τὴν ἀγρύπνια τῶν μελῶν του, τὰ ὁποῖα αὐτόβουλα διαθέτουν τὸν ἑαυτὸ τους στὴ δημιουργία συμβολικῶν ἀγαθῶν στοὺς κόλπους τῆς τοπικῆς κοινωνίας. Ἐπίσης οἱ φορεῖς τῆς τελευταίας συγκροτοῦν ἀντίστοιχα τὴ δεύτερη ἐστία ἀντισωμάτων, ἔχοντας ἀπεκδυθεῖ τὸ πνεῦμα ἑνὸς αὐτάρσκου τοπικισμοῦ στὴν ἀνίχνευση τοῦ ὀρίζοντα ποὺ καθιστᾶ ἐφικτὴ τὴν ἀνάδυση τῆς «τοπικότητάς» τους. Ἡ τρίτη πηγὴ ἀντισωμάτων ταυτίζεται μὲ τὸ ἀντικείμενο τοῦ βιβλίου γιὰ τὴν «πρόκληση τῶν γονιδίων», ἕνα ἐνδιαφέρον βιβλίο τόσο γιὰ τίς ἐπιμέρους ἀναλύσεις του ὅσο καὶ γιὰ τὸν τρόπο ἀρθρωσης τῆς ὕλης.

Μ' αὐτὲς λοιπὸν τίς προϋποθέσεις νοεῖται ἡ δική μου συμμετοχὴ σ' αὐτὴν τὴ βιβλιοπαρουσίαση. Ἐπιπλέον, εἶναι ἀνοιχτὸ τὸ ἐπιστημολογικὸ

ζήτημα που συνοψίζεται στο κριτήριο αρμοδιότητας: δηλαδή με ποιά επιστημονική αρμοδιότητα λαμβάνει μέρος στην παρουσίαση ενός βιβλίου με αντικείμενο την πρόκληση των γονιδίων ένας καθηγητής της Κοινωνικής και Πολιτικής φιλοσοφίας. Ο «τρίτος από της αληθείας» χρεώνεται με την κατάδειξη μιας γενετικής των ιδεών, δηλαδή πώς συγκροτείται θεωρητικά ο επιστημονικός λόγος περί Γενετικής και συνάμα με την όριοθέτηση της κοινωνικής και πολιτικής λειτουργίας αυτού του επιστημονικού πεδίου που βρίσκεται σήμερα στο κέντρο του επιστητού. Σ' αυτόν τον άξονα θα κινηθεί ή δική μου συμβολή, ή όποια θα επιμερισθεί σε τρία αλληλοπλεκόμενα σημεία: α) στην ιδιοσυστασία του βιβλίου, β) στη μέθοδο με την οποία γράφτηκε και γ) στις συνεπαγωγές των προτάσεων του στο στίβο όπου λαμβάνονται οι οικείες πολιτικές αποφάσεις. Η επισήμανση της ένότητας των τριών αυτών θεμάτων δεν επιτελείται, για να σταθώ σύντομα στη δική μου όπτική γωνία, ως απόπειρα καταγραφής ιδεών με γραμμικό τρόπο αλλά ως αποτύπωση της πολυπλοκότητας των σχέσεων που αναπτύσσονται ανάμεσα στην εγκαθίδρυση ενός ξεχωριστού γνωστικού πεδίου με τις «πρακτικές, τις αξίες, τις ερμηνείες που βρίσκονται σε ισχύ», κατά την έκφραση του François Jacob (*La logique du vivant*, Paris 1970, 18/19).

Το βιβλίο, σύμφωνα με την πρόθεση του συγγραφέα του που σημειώνεται ήδη στην Εισαγωγή, αποτελεί προσπάθεια εκλαίκευσης «περίπλοκων πραγμάτων, φαινομένων και γεγονότων» (σ. 11) που συνθέτουν την «επανάσταση» της Γενετικής. Η εκλαίκευση λειτουργεί με ένα συμπλησίωμα «κοινού νοῦ» και επιστημονικού λόγου, κατά τέτοιο τρόπο ώστε ο «κοινός νοῦς» να δεξιώνεται τις επιστημονικές προτάσεις και αντίστοιχα οι τελευταίες να επαναδιατυπώνονται με βάση τις συντεταγμένες του «κοινού νοῦ». Αύτη ακριβώς ή συζυγία θα μπορούσε, τηρουμένων των αναλογιών, να εδράζεται στην υπόδειξη του Wittgenstein: «Μη χρησιμοποιείτε τον κοινό νοῦ σαν όμπρέλα. Όταν μπαίνετε σ' ένα δωμάτιο για να φιλοσοφήσετε, μὴν τὸν αφήνετε απέξω ἀλλὰ νὰ τὸν παίρνετε μαζί σας». "Ἡ, ὅταν πιάνετε μολύβι ἢ πλῆκτρα γιὰ νὰ ἀπλοποιήσετε τοὺς ἀρμούς ἐπιστημονικοῦ πεδίου, νὰ σᾶς συντροφεύει σὲ κάθε ἀναλυτικὴ του προσπέλαση. "Ἐτσι ἀπὸ τὰ εἰδικὰ συγγράμματα τοῦ Ἀλαχιώτη: *Εἰσαγωγή στὴ Σύγχρονη Γενετικὴ* (1989) καὶ *Ἐξέλιξη καὶ Μοριακὴ Ἐξέλιξη* (1992) καὶ ἀπὸ τὸν κύκλο τῶν ἄρθρων σὲ ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ Γενετικῆς ἢ μετὰβαση στὰ ἐκλαίκευτικὰ κείμενα τοῦ *Βήματος*, ἐδῶ καὶ μιὰ πενταετία, σήμαινε τὴν ἀπόφαση νὰ ξετυλιχθεῖ ὁ «μίτος» τῆς Γενετικῆς στὸ δύσβατο χῶρο ἔκφρασης τῆς «κοινῆς γνώμης». Τώρα, μετὰ ἀπὸ μιὰ νέα ἐπεξεργασία καὶ ταξινομήση αὐτῶν τῶν κειμένων, δόθηκε μετὰ τὰ «Εἰσαγωγικά» καὶ τὰ «Ἐπιλεγόμενα» τὸ σχῆμα τοῦ παρόντος βιβλίου. Μέσα ἀπὸ τὰ ἐπιμέ-

ρους δεκαπέντε κεφάλαια ό συγγραφέας του μάς ξεναγεῖ στο «λαβύρινθο τῶν μυστηρίων τῆς κληρονομικότητας»: στο «μαγικό μόριο DNA» στη «δικτατορία τῶν γονιδίων», στα χρωμοσώματα τοῦ φύλου», στη μητρική κληρονομικότητα, στους ίους και τὰ μικρόβια, στη «γοητεία» τῆς ρύθμισης τῶν γονιδίων, στην ἀνάπτυξη τῶν ὀργανισμῶν, στα καρκινικά κύτταρα, στο «βάσανο τῆς γήρανσης και τὸ ἀπατηλὸ ὄνειρο τῆς ἀθανασίας», στο γενετικὸ ὑπόβαθρο τῆς συμπεριφορᾶς μας, στο γεγονός τῆς κλωνοποίησης, στο «φάσμα τῆς βιολογικῆς τρομοκρατίας», στους γενετικὰ τροποποιημένους ὄργανισμούς, στο «δικαστήριο τῆς φύσης» και στη μοναδικότητα ἢ ὄχι τοῦ ἀνθρώπου μέσα στο Σύμπαν.

Αὐτὴ βέβαια ἡ θεματικὴ ἐκτίθεται μὲ κατάλληλους ἀφηγηματικούς χειρισμούς πού ἀνταποκρίνονται στὴν κεντρικὴ συγγραφικὴ γραμμὴ τῆς ἐκλαίξεως. Ἔτσι, πέρα ἀπὸ τὴ μέριμνα γιὰ τὴν ἑλληνικὴ ἀπόδοση τῶν σιδικῶν ἔρων και τὴ συχνὴ χρῆση ὀρισμῶν, οἱ ἀπορίες χρησιμοποιοῦνται ὡς ἰμάντες μεταβίβασης τοῦ ὄλου στο μέρος και τὸ ἀντίστροφο, ἐπιλέγεται ἡ διαλογικὴ μορφή τῆς ἐπικοινωνίας, ἔπου τὸ σωκρατικῆς καταγωγῆς σκηρικὸ διανθίζεται μὲ κοφτὲς στιχομυθίες καθημερινοῦ τύπου, τὸ πλαίσιο μαθητείας διαθέτει εὐκρινὴ συμπραζόμενα ἀπὸ τὲς πανεπιστημιακὲς αἴθουσες ἢ ἀπὸ τὰ ἐρεθίσματα μιᾶς παρέας, μὲ δηλωμένο διάκοσμο τὴν Πάτρα και κάποτε τὴν Κῶ, ἐνῶ ἐνθαρρύνονται μορφὲς αὐτοδιαχείρισης τῆς μαθητείας ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς φοιτητὲς και τὲς φοιτήτριες ἢ ἀπὸ τὰ μέλη μιᾶς συντροφιάς. Σὲ κάθε περίπτωση προκρίνεται ἡ «μετάφραση» ἢ «μεταγραφή» τῶν φαινομένων τῆς Γενετικῆς στὴ γλῶσσα τοῦ πολιτικοῦ πεδίου, μὲ τὴν ἀναγνώριση τῶν κινδύνων πού συνεπάγονται οἱ ἀνεπαίσθητοι ἢ ὄχι ἀναγωγισμοὶ πού ἐμφιλοχωροῦν ἐκατέρωθεν, εἴτε ὡς βιολογισμὸς τῆς πολιτικῆς εἴτε ὡς κοινωνιολογισμὸς τῶν ἐπιστημῶν τῆς ζωῆς. Ἡ πολὺπλευρὴ αὐτὴ μαθητεία ἔχει ὡς ἔμβλημα ὅτι «ἀπλὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια, ὅπως ἀπλὴ πρέπει νὰ εἶναι και ἡ ζωὴ μας» (σ. 35 πρβλ. σ. 106), μάλιστα ἡ «ἀρχὴ τῆς ἀπλοποίησης εἶναι γενικὴ, τόσο στα βιολογικὰ ἔσο και στα κοινωνικὰ συστήματα» (σ. 200).

Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ αὐτὴ ἡ μαθητεία, μὲ τὸν «κοινὸ νοῦ» και τὸν ἐπιστημονικὸ λόγο σὲ θέση συγκοινωνούντων δοχείων, ἔχει ὡς ἀναγκαῖο τίμημα τῆς παιδευτικῆς ἀμεσότητας τὸν διδακτικὸ τόνο τῶν ἐπιμέρους συμπερασμάτων, τὰ ὅποια ἐκφέρονται μέσα ἀπὸ ἓνα περίγραμμα δεοντολογίας και κανονιστικότητας. Ἡ μεζῶν πρόταση, πού ὑποβαστάζει τὸ σύνολο αὐτῆς τῆς συλλογιστικῆς και καθιστᾶ ἐρμηνεύσιμο τὸν διδακτικὸ τόνο τοῦ βιβλίου, εἶναι ἡ βεβαιότητα γιὰ τὴν ἀξία τῆς ἐνημέρωσης, δηλαδὴ γιὰ τὴν ἀνάγκη νὰ ἀποκτᾶ ὁ πολίτης ἔσο γίνεται πληρέστερη γνώση τῶν ἐπιτευγμάτων και τῶν προοπτικῶν τῆς Γενετικῆς. Στὸ βαθμὸ μάλιστα πού μιὰ τέτοια γνώση εἶναι προσιτὴ, διαμορφώνεται ἓνα εὐκρινὲς περί-

γραμμα ατομικής και συλλογικής ευθύνης. Στην πρώτη περίπτωση, για παράδειγμα στον λόγο της ανοσοεπάρκειας, το «Εγώ έχει τη σημασία του» (σ. 100) ως κύριος παράγων αυτοελέγχου. Αντίστοιχα, στην έγκληση της συλλογικής ευθύνης, που υπόκειται στην ίδια βεβαιότητα ότι η «δύναμη βρίσκεται στη γνώση» (σ. 132), η κανονιστικότητα γίνεται αντιληπτή ως αναγκαιότητα πολιτικών επιλογών. Έπομένως οι αποδέκτες αυτής της έγκλησης είναι όσοι θα έπρεπε να ιδρύουν και να συμβουλεύονται ένα αυτόδυναμο «Κέντρο Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης για τους κανόνες της Βιοηθικής», ώστε να προλαμβάνουν αυτούς που θα ήθελαν να άσελγήσουν «πάνω στην ισορροπία της φύσης» και να παίξουν στον «τζόγο την ευτυχία και την επιβίωση του είδους μας» (σ. 233). Ο κανόνας που λειτουργεί ως έννοια γένους συμπυκνώνεται στην έξης «άπλη σκέψη»: να «δράς έτσι ώστε οι συνέπειες της δράσης σου να έναρμονίζονται με τη διατήρηση της ανθρώπινης ζωής πάνω στη γη» (σ. 319), ενώ η όλη πρακτική της Βιοηθικής για την «προσέγγιση» ενός αποδεκτού και επιθυμητού Βιοσώματος» δεν περιορίζεται στο να «πείσουμε εαυτούς και αλλήλους, αλλά να διαφωτίσουμε τους πολιτικούς και τις κοινωνικές ομάδες που πιέζουν τους πολιτικούς για να παίρνονται οι σωστές αποφάσεις» (σ. 320, 321/322). Από την πλευρά μου, δηλαδή από κάποιον που η έπιστημονική του αρμοδιότητα έχει ως γνωστικό πεδίο αναφοράς τη «γενετική» του κοινωνικού περιβάλλοντος, διατηρείται η ίδια αισιοδοξία για το μέλλον της ανθρώπινης κοινωνίας, στο βαθμό μάλιστα που οι συνεχιστές της πολυσχιδούς πολιτιστικής της παρουσίας πηγάζουν από τα κινήματα αυτοδιαχείρισης της και λογοδοτούν - με βάση το έργο που καθημερινά προσφέρουν - στην «κοινωνία των πολιτών».

